

Vuosikertomus 2016

RAKLI
Tilaa elämälle

Tilaa kasvulle -strategia

Uudistuminen ja digitalisaatio -painopiste pinnalla vuonna 2016

RAKLI järjesti kumppaneidensa kanssa kiinteistö- ja rakentamisalan ensimmäisen Slush side eventin, ReCoTechin

Startupit ja kiinteistöalan konkarit tiivistivät yhteistyötään

Kiinteistöliiketoiminnan vuosiseminaarissa pitchattiin

Ala sai Kiinteistö- ja rakentamisfoorumin johtamana oman digitalisaatiota edistävän hallituksen kärkihankkeen, KIRA-digin

Toimikunnissa ja johtoryhmissä esillä muun muassa tietomallien hyödyntäminen ja kiinteistötiedon virtaaminen

Aamukahvi Annankadulla -jäsentilaisuus: Vauhtia digitalisaatioon ja uudistumiseen!

Sisällysluettelo

Tilaa kasvulle -strategia toimii	4
Muutosvauhti kiihtyy.....	5
Kivijalka	6
Vastuullisuus.....	7
Kestävä kehitys	7
Toimiva kilpailu	8
Vuorovaikutus ja yhteistyö	8
Ammattilaiset kokoava verkosto.....	12
Tilaa muuttuville tarpeille	17
Tilaa mahdollistavalla sääntelyllä	20
Tilaa laadulle ja tuottavuudelle	22
Tilaa uudistumiselle ja digitalisaatiolle.....	25
Tilaa ammattimaiselle kiinteistöomistukselle.....	26
Hallinto	27
Luottamushenkilöt 2016	29

Tilaa kasvulle -strategia toimii

"Kun katson taaksepäin viime vuoden toimintaamme, on näkymä mieluista: jokaisen painopisteen edistämiseksi on tehty paljon konkreettista työtä."

MEILLÄ ON TAKANA ENSIMMÄINEN VUOSI Tilaa kasvulle -strategian toteutusta ja valittu suunta on osoittautunut oikeaksi. Jo ennestään korkealla tasolla ollut jäsenyytyväisyys jatkoi nousuaan, mikä tietysti ilahduttaa meitä rakklaisia suuresti, ja RAKLIn myös liittyi 12 uutta jäsentä vuoden 2016 aikana. Erityisen tyytyväinen olen siihen, että jäsenistömme on ottanut uuden strategian hyvin omakseen: jäsenkyselyn vastaajista lähes puolet kertoi tuntevansa sen joko hyvin tai erittäin hyvin ja 44 prosenttia antoi asteikolla yhdestä viiteen arvosanaksi kolmosen.

Sekä tammikuussa 2016 toteutettu sidosryhmien mainekysely että joulukuinen jäsenkyselymme osoittivat, että painopisteiden valinnassa on onnistuttu, ja uusi strategia myös ohjaa hyvin RAKLIn tekemistä.

Kun katson taaksepäin viime

vuoden toimintaamme, on näkymä mieluista: jokaisen painopisteen edistämiseksi on tehty paljon konkreettista työtä.

Ehkä ennakoitua voimakkaammin keskiöön on noussut Tilaa uudistumiselle ja digitalisaatiolle. Olimme tiiviisti mukana viemässä kiinteistö- ja rakentamisalan digitalisaatiota edistävää KIRA-digiä osaksi hallituksen kärkihankeperhettä, ja marraskuussa teimme yhdessä kumppaneidemme kanssa historiaa järjestämällä alan oman Slush side eventin, ReCoTechin. Viimeistään vuonna 2016 myös startupit huomasivat alamme valtavan potentiaalin ja tulivat tarjoamaan palveluitaan.

Tilaa mahdollistavalla sääntelyllä -painopiste oli vahvasti pinnalla monesta näkökulmasta. Syynissä olivat muun muassa kaavamääräysten kustannusvaikutukset sekä Suomen ja Itävallan käytäntöjä vertaillaella FIAT-klinikalla että useissa tilaisuuk-

sissamme. Paljon työaikaa käytettiin myös maankäyttö- ja rakennuslain muutosten parissa. Tapetilla olivat muun muassa lähes nollaenergiarakentaminen sekä lupakäytäntöjen sujuvoittaminen.

Pilotoinnin ja konkreettisten hankkeiden kautta viedään eteenpäin Tilaa laadulle ja tuottavuudelle -painopistettä. Esimerkiksi uudet toteutusmuodot ja laatukriteerien huomioiminen hankkeiden johtamisessa olivat vahvasti esillä eri yhteyksissä. Uusista malleista keskusteltiin myös rahoituksen näkökulmasta ja mielenkiinnolla seurattiin sote-kiinteistöjä koskevia linjauksia.

Tilaa muuttuville tarpeille -painopiste muodostaa laajimman kokonaisuuden, ja sen puitteissa järjestimme esimerkiksi tietotyön ja työympäristöjen muutosta sekä lähiöiden ja kaupunkikeskustoissa sijaitsevien asemanseutujen uudistamista käsitelleet klinikat.

Vuoteen 2016 mahtui useampia henkilöstövaihdoksia, jotka haastivat RAKLIn toimiston työntekijöitä vielä tavallista kovempiin suorituksiin. Summatessani saavutettuja tuloksia, voin todeta, että muutoksista huolimatta pysyimme vakaasti valitussa kurssissa ja kiitän tiimiäni lämpimästi hyvin hoidetusta työstä.

*Jyrki Laurikainen
toimitusjohtaja*

Muutosvauhti kiihtyy

KAKSI VUOTTA RAKLIN PUHEENJOHTAJANA on mennyt todella nopeasti, eikä vähiten maailman muutosvauhdin ansiosta. Muun muassa kaupungistuminen, digitalisaatio ja yhteisöllisyyden lisääntyminen asettavat kiinteistö- ja rakentamisalan uudenlaisten haasteiden eteen, ja näiden teemojen parissa on puheenjohtajakaudellani työskennelty tiiviisti. Murrosanalyysin pohjalta syntyi RAKLIN Tilaa kasvulle -strategia 2016-2020, jonka valmistelussa oli hienoa olla mukana.

Ajattelumallit ovat kiinteistö- ja rakentamisalalla myllerryksessä, jonka kaltaista ei ole ennen nähty. Nyt korostetaan yhteistyön merkitystä, palvelua, asiakkaan ymmärrystä ja arjen helppoutta. Kaikki lähellä ihmistä olevia, tärkeitä asioita. On hienoa, että kulttuurinmuutos on käynnissä, ja toimintatapojen uudistumisen kautta saamme myös tuotavuuden ja laadun nousuun.

Yksi vuoden 2016 kiistattomista saavutuksista oli KIRA-digi-hankkeen käynnistyminen. Oli upeaa, kuinka nopeasti koko kiinteistö- ja rakentamisala saatiin koottua yhteen edistämään digitalisaatiota. Myös ministeriöistä löytyi vahvaa uskoa kykyymme uudistua ja hyödyntää etujoukoissa teknologian kehityksen tuomia mahdollisuuksia. Oli hienoa nähdä, kuinka paljon innokkaita halusi mukaan heti ensimmäisellä koikeluhankekierröksellä.

RAKLIN hallituksessa valmistelimme loppuvuonna tahdonilmaisun,

”Haluan kiittää jäsenistöä siitä innosta ja osallistumisesta, mitä alamme kehittäminen vaatii toimintaympäristön muutoksissa.”

jonka sisältönä on se, että vuonna 2020 kiinteistö- ja rakentamisalalla yhteiset dokumentit valmistellaan, kommentoidaan, hyväksytään, arkistoidaan ja jaellaan ainoastaan sähköisesti. Tämä koskee laajasti kaikkia alan sopimuksia, pöytäkirjoja ja muistioita. Pelkästään allekirjoitusprosessin sähköistäminen tuo alalle suuret hyödyt, mutta homman pääjuuri piilee sen heijastusvaikutuksissa toimintamalleihin. Toteuttamisen keinona on KIRA-alan yhteinen sähköinen palvelu, SignSpace, josta hyötyvät niin suuret kuin pienetkin toimijat. Kynät voi siis pian heittää pois!

Vuonna 2016 otettiin valtava harppaus eteenpäin Tilaa kasvulle -strategian viitoittamalla polulla. Tämä on hyvä alkua ja jätän hyvällä mielin tehtäväni puheenjohtajana. Haluan kiittää jäsenistöä siitä innosta ja osallistumisesta, mitä alamme kehittäminen vaatii toimintaympä-

ristön muutoksissa.

Toimiston väelle erityinen kiitos koko alamme ja jäsenistömme puolesta siitä ansiokkaasta ja sitkeästä työstä, jota näinäkin vuosina olette tehneet. Olette kiinteistöalan yhtäpitävä voima, arvostuksemme on alana kasvanut ja vaikuttavuutemme järjestönä on kohonnut ansiostanne sille kuuluvaan arvoonsa. Tästä on hyvä ponnistaa eteenpäin.

*Vesa Immonen
hallituksen puheenjohtaja*

Kivijalka

VASTUULLISUUS

- Uusi, alan yhteinen työkalu vastuullisuudesta raportointiin

KESTÄVÄ KEHITYS

- Kiinteistöalalle uusi energiatehokkuussopimus
- ERA17 kirii maaliin

TOIMIVA KILPAILU

- Hankintalaki uudistettiin

VUOROVAIKUTUS JA YHTEISTYÖ

- RAKLilla vahva brändi ja asiantuntemus
- Tilaa elämälle -blogi herätteli keskustelua
- RAKLille videokanava
- KIRA-foorumi syventyi toimintaympäristön murrokseen
- Suomen Kauppakeskusyhdistys yhdisti ja vaikutti
- Suomen opiskelija-asunnot SOA otti kantaa ja koulutti
- Rakennuttajatoimistojen Liitto RTL lisäsi näkyvyyttä

AMMATTILAISET KOKOAVA VERKOSTO

- RAKL:n tapahtumissa yli 1000 kävijää
- Kaksitoista uutta jäsentä
- Vuoden rakennuttaja: Pirjo Honkaniemi on rakennuttamisen kehittäjä
- Kymmenen uutta sertifioitua kiinteistöjohtajaa

Vastuullisuus

Uusi, alan yhteinen työkalu vastuullisuudesta raportointiin

KIINTEISTÖLIIKETOIMINNAN VASTUULLISUUS ja siitä raportointi ovat nousseet vahvasti esiin viime vuosina. RAKLI ja KTI kokosivat kattavan joukon aihepiiriin asiantuntijoita pohtimaan yhdessä, mitkä tunnusluvut kuvaavat vastuullisuutta parhaiten juuri suomalaisessa kiinteistöliiketoiminnassa sekä miten eri yritysten tapa kertoa vastuullisuudestaan olisi mahdollisimman helposti vertailtavissa. Käytyjen keskustelujen tuloksena syntyi työkalu, joka kokosi työryhmän suosituksen siitä, kuinka vastuullisuudesta tulisi raportoida.

RAKLI oli myös kumppanina mukana mahdollistamassa KTI Vastuullinen kiinteistöliiketoiminta 2016 -ajankoh-taistatsausta, joka luotasi kiinteistöalan yritys vastuun näkökulmia.

ERA17 kirii maaliin

ENERGIAVIISAAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN AIKA – ERA17 -TOIMINTAOHJELMA oli käynnissä toiseksi viimeistä vuotta, ja pikkujul-jaa alettiin valmistautua tulosten ko-koamiseen ja Suomen satavuotisjuh-lavuoden loppurutistukseen. Jyrki Laurikainen edusti RAKLIa ohjelman seurantaryhmässä ja Johanna Kaali-koski viestintäryhmässä.

ERA17-vuospäivässä lokakuussa kuultiin kattavasti esimerkkejä ener-giatehokkuuden parantamisesta. Puheenvuoroissa korostui, että ra-kennetussa ympäristössä on tärkeää miettiä energiatehokkuutta koko elinkaaren ajalta; rakentamisesta käyttöön, huoltoon ja arjen ratkai-suihin saakka - myös liikkumisessa ja koko kaupunkirakenteessa.

Kestävä kehitys

Kiinteistöalalle uusi energiatehokkuussopimus

RAKLI SOLMI lokakuussa 2016 työ- ja elinkeinoministeriön, ympäristöministeriön ja Energiaviraston kanssa uuden kiinteistöalan energia-tehokkuussopimuksen vuosille 2017-2025. Neuvottelukumppanit määrittivät direktiivin pohjalta kokonaissäätötavoitteen, johon vuokra-asuntoyhteisöjen ja toimitilakiinteistöjen toimenpideohjelmiin liittyvien tahojen tulee yhdessä päästä.

ENERGIA-TEHOKKUUS-SOPIMUKSET

Energiatehokkuussopimukset ovat suomalainen menestystuote. Niiden kautta osoitetaan tehdyksi vapaaehtoisia toimia, joiden avulla Suomi saa-vuttaa sille asetetut EU-tasoiset energiansäästötavoitteet. Kiinteistöala lähti hyvin mukaan jo ensimmäiselle sopimuskaudelle vuonna 2010, ja alan ammattimaiset toimijat ovat kattavasti mukana myös vuoden 2017 alussa käynnistyneellä kaudella. Vapaaehtoinen energiatehokkuussopimus koetaan paremmaksi tavaksi täyttää energiatehokkuusdirektiivin tavoitteita kuin lisä-sääntely.

Kiinteistöala on hienosti osoittanut vastuullisuutensa olemalla yksi parhaiten energiatehokkuussopimukseen sitoutuneista aloista. Uudet energiatehokkuus-sopimukset allekirjoitettiin Säätytalolla 14.10.2016.

Energiaviisaan rakennetun ympäristön aika 2017

*RAKLI noudattaa
Green office
-ympäristöjärjestelmää*

Toimiva kilpailu

Hankintalaki uudistettiin

KANSALLISEN HANKINTALAIN UUDISTAMISEN VALMISTELU venyi ennakoitua pidemmäksi ja laki tuli voimaan 1.1.2017. Hankintamenettelyjen uudistamisella tavoitellaan muun muassa julkisten varojen käytön tehostumista, sähköisten viestintävälineiden käytön lisäämistä ja laadullisten näkökohtien huomioimista. RAKLI seurasi tiiviisti uudistuksen etenemistä ja sitä käsiteltiin muun muassa Rakennuttamisen-toimikunnassa.

Kansallisten hankintojen menettelyitä on kevennetty. Paljon keskustelua herättäneisiin sidosyksikköhankeisiin on säädetty usean vuoden siirtymäkausi, jonka aikana julkisyhteisöillä ja muilla hankintayksiköillä on aikaa uudelleen organisoida palvelujen tuottamisen rakenteet.

RAKLI on osallistunut hyvien hankintamenettelyiden kehittämiseen Rakennustietosäätiön hankkeessa Suunnittelu- ja konsultointipalveluiden hankintamenettelyt ja ohjeet.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

RAKLilla vahva brändi ja asiantuntemus

RAKLIN KOLMAS MAINETUTKIMUS valmistui tammikuussa 2016. Tulokset olivat ilahduttavia: kokonaismaine on parantanut koko kuusivuotisen seurantajakson ajan. RAKLla pidetään kiinteistö- ja rakentamisalan johtavana järjestönä ja hyvänä yhteistyökumppanina. Sidosryhmät kehuivat RAKLIN yhteistyökykyä ja luotettavuutta sekä henkilöstön asiantuntemusta ja motivaatiota.

Lähtötasomittauksena kolmannella tutkimuskerralla oli mukana myös vuoden alusta voimaan tulleen RAKLIN uuden strategian arviointi. Tutkimus osoitti, että painopisteiden valitsemisessa on onnistuttu hyvin: sidosryhmät pitävät kaikkia viittä aihepiiriä varsin tärkeinä. Työ on vasta alussa ja seuraavalla tutkimuskierroksella nähdään, kuinka hyvin strategian toimeenpanossa sidosryhmien mielestä onnistutaan.

RAKLIn brändi vahvistui entisestään ja sidosryhmien mielikuvissa korostuvat asiantuntevuus, vastuullisuus ja yhteistyöhalukkuus. Nämä kaikki kolme ovat keskeisiä RAKLIN kivijalan askelmia, jotka tukevat kaikkea liiton toimintaa.

Mainehaasteet liittyvät RAKLIN toiminnan laajaan kenttään, joka on toisaalta myös liiton vahvuus. Tämä johtaa kuitenkin siihen, että osa sidosryhmien edustajista kaipaisi järjestöltä terävämpää fokuksa ja viestintää. Ensimmäiset askeleet tähän suuntaan otettiin, kun uusi strategia suuntaa liiton toimintaa ja teemaverkostot perustettiin koostamaan jäseniä aihepiireittäin.

Tilaa elämälle -blogi herätteli keskustelua

RAKLIN INTERNETSIVUILLA nostettiin vuoden aikana esiin 49 päivänpolttavaa aiheetta Tilaa elämälle -blogissa. Määrällisesti mitaten eniten kirjoituksia julkaistiin asuntopolitiikasta. Luetuin blogi liittyi lähes nollaenergiarakentamiseen, jonka sääntelystä ilmestyi usean jutun sarja syksyllä 2016, kun asetusten laatiminen oli kiivaimmillaan. Tekstejä kirjoittivat RAKLIN asiantuntijat sekä luottamushenkilöt ja sidosryhmien edustajat.

RAKLille videokanava

RAKLIN VIESTINTÄTYÖKALUJEN JOUKKOON otettiin kesäkuussa 2016 videot. Niiden avulla tuotiin tiiviissä paketissa julkisuuteen matkakeskus-, FIAT- (asuntorakentamisen Suomi-Itävalta-kustannusvertailu) ja Elinvoimaa lähioihin -klinikoiden tuloksia. Myös kaavoitusaiheesta Aamukahvi Annankadulla -tilaisuudesta leikattiin videokooste, jota levitettiin Twitterissä ja hyödynnettiin kuntavaalivaikuttamisessa.

KIRA-foorumi syventyi toimintaympäristön murrokseen

RAKLI TEKİ YHTEISTYÖTÄ 14 kiinteistö- ja rakentamisalan järjestön kanssa Kiinteistö- ja rakentamisfoorumin (KIRA-foorumi) puitteissa. Yhteistyön merkittävin tulos vuonna 2016 oli se, että kiinteistö- ja rakentamisala synnytti yhdessä KIRA-digi-hankkeen, joka vauhdittaa koko toimialan digitalisaatiota osana hallituksen kärkihanketta.

Vuoden päätaphtumaan Finlandia-talolle kokoontui marraskuussa yli 600 alan ammattilaista pohtimaan, millaisia muutoksia kaupungistuminen, yhteisöllisyys ja digitalisaatio kiinteistö- ja rakentamisalalla aiheuttavat. Ratkaisuksi tarjottiin muun muassa entistä asiakaslähtöisempää ajattelua ja palvelumuotoilua.

Tilaisuuden avannut KIRA-neuvottelukunnan puheenjohtaja, RAKLIN hallituksen puheenjohtaja Vesa Immonen korosti tarvetta ajattelutavan muutokselle koko alalla. Hän sanoi, että kiinteistö- ja rakentamisalalla toimivien on muutettava ajatteluaan, kun sisältöjen merkitys ja tarpeita vastaavien palvelukokonaisuuksien tarjoaminen korostuvat.

Kuvat: KIRA-foorumi

Suomen opiskelija-asunnot SOA otti kantaa ja koulutti

ASUNTOPOLIITTISIA PÄÄTÖKSIÄ VALMISTELTIIN runsaasti vuonna 2016 ja Suomen opiskelija-asunnot SOA ry antoi lausunnot lyhyestä korkotukimallista, yleishyödyllisyyslainsäädännön muuttamisesta, esteettömyysasetuksesta ja investointiavustuslain muuttamisesta sekä valtion talousarviosta 2017.

Maaliskuussa tavattiin esteettömyysasetusta valmistelleita ympäristöministeriön virkamiehiä. Kesäkuussa järjestettiin kaksi yhteistyötapaamista, joissa SOA:n hallitus keskusteli toimintaympäristön kehityksestä opetus- ja kulttuuriministerin erityisavustajan Heikki

Kuutti Uusitalon ja ministeriön virkamiesten sekä ARAn edustajien kanssa.

Jäsenistölle järjestettiin perinteiset asiakkuus-, kiinteistö- ja talouspäivät sekä tauon jälkeen myös suunnittelupäivät, joilla esiteltiin ajankohtaisia säädösmuutoksia ja tarjottiin tietoa uusista toimintamalleista. Toimitusjohtajatapaaminen ja asuntomessumatka järjestettiin Seinäjoelle elokuussa.

SOA:n innovaatioleirityö käynnistyi marraskuussa 2016 järjestetyllä seminaarilla. Vastauksia haetaan siihen, miten muun muassa digitalisaatiota ja sen mahdollisuuksia hyö-

SOA:n asiamiehenä toimi Aija Tasa RAKListä.

dynnetään markkinoinnissa, vuokraamisessa ja muissa prosesseissa.

SOA uudisti 22.11.2016 yhteistointasopimuksensa RAKLIn kanssa ja yhdistyksen asiamiehenä aloitti vuoden 2017 alusta alkaen *Lauri Lehtoruusu*.

Rakennuttajatoimistojen Liitto RTL lisäsi näkyvyyttä

RAKENNUTTAJATOIMISTOJEN LIITTO RTL PANOSTI jäsenhankintaan ja liiton näkyvyyden parantamiseen. Sen jäsenmäärään vaikutti useiden jäsenyritysten yhdistyminen toisiinsa vuonna 2016. Keväällä RTL järjesti ajankohtaisseminaarin, jonka aiheina olivat päivitettävä hankkeen johtamisen ja rakennuttamisen tehtäväluettelo sekä puhtauden hallinta P1-hankkeissa.

Vuoden 2016 rakennuttajakon-

sultiksi Rakennuttajatoimistojen Liitto RTL valitsi *Merja Tiivolan* Rakennuttajatoimisto HTJ:sta. Tilajat kiittävät Tiivolaa tämän osaamisesta ja luotettavuudesta. Hänen käsiinsä on uskottu useiden vaativien erikoiskohteiden sekä turvaluokiteltujen hankkeiden johtaminen. Pitkäaikaiset asiakassuhteet ja kollegoiden arvostus ovat osoituksia sellaisesta ammattitaidosta, jota tilaaja rakennuttajakonsultilta odottaa.

RTL:n asiamiehenä toimi Juho Kess RAKListä.

Kuva: Kuvahovi

Vuoden rakennuttajakonsultti Merja Tiivola hallitsee perusteellisesti eri urakkamuotoihin liittyvät sopimuskuviot, mikä luo turvaa kaikille hankkeen osapuolille.

Suomen Kauppakeskusyhdistys yhdisti ja vaikutti

KAUPPAKESKUSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ KEHITTYI vuoden aikana ja tuleviin muutoksiin vaikutettiin. Aukioloaikojen vapauttaminen kasvatti kauppakeskusten myynti- ja kävijämääriä. Suomen Kauppakeskusyhdistys ja RAKLI vaikuttivat yhdessä siihen, että suuryksikön kokorajaa nostettaisiin maankäyttö- ja rakennuslaissa. Myös kauppakeskusten ravintolamaailmojen toimintaan vaikuttava alkoholilainsäädännön uudistaminen oli käynnissä, ja siihen liittyviin aluerajoituksiin vaikutettiin.

Yhdessä KTI Kiinteistötiedon kanssa toteutettiin kauppakeskusten tulevaa kehitystä luotavaa kauppakeskusbarometri ja tapahtunutta kehitystä seuraava kauppakeskusindeksi. Molemmat näyttivät valoisil-

ta, ja kauppakeskukset pitivät hyvin pintansa kireästä taloustilanteesta huolimatta.

Suomen Kauppakeskusyhdistyksen vuosiseminaarissa 2016 puhuttiin muuttuvasta asiakaskokemuksesta. Digitalisaatio keikauttaa vanhat toimintatavat, roolit ja lainalaisuudet pääläelleen, ja kauppakeskusten on pohdittava omaa suhdettaan asiakkaisiin aivan uudelta kantilta. Kauppakeskusten kilpailuvalteiksi kohoavat henkilökohtaiset kohtaamiset, elämykset ja tunneside asiakkaiden arkeen.

Vuoden päätapahtuman lisäksi yhdessä RAKLIN kanssa järjestettiin aamukahvitilaisuuksia, joissa käsiteltiin muun muassa kauppakeskusten turvallisuusjohtamista. Kauppakeskusyhdistyksen jäsenet voivat osal-

listua RAKLIN aluetoimintaan vuodesta 2016 alkaen ja synergia RAKLIN kanssa oli vahvaa myös kehitys- ja vaikuttamistoiminnassa.

Kauppakeskusyhdistyksen toiminnanjohtajana toimi Johanna Aho RAKL:stä.

Vuoden kauppakeskusteko 2016 oli kaupungin ja yksityisten kiinteistönomistajien yhteistyönä toteutunut kauppakeskus IsoKrisstiinan palvelutarjontaa monipuolistanut laajennushanke, johon tutustuttiin myös Kauppakeskusyhdistyksen syyskuuisessa aamukahvitilaisuudessa.

Ammattilaiset kokoava verkosto

Kuvakooste vuoden tapahtumista

Aamukahvi Annankadulla -jäsentilaisuudet 2016

- *Annatko tilaa laadulle ja tuottavuudelle?*
- *Vauhtia digitalisaatioon ja uudistumiseen!*
- *Mitä on lähes nollaenergia-rakentaminen?*
- *Työympäristömuutoksen johtaminen ja viestintä*
- *Sujuvaa yhteistyötä, hyviä kaavoituskäytäntöjä, parempaa kaupunkia*
- *Infran rahoituksen uudet mahdollisuudet*
- *Elinvoimaa lähioihin*
- *Yhdessä kohti parempaa laatua*

Mikko Elosuo ja Jyrki Karjalainen

Katri Arnivaara ja Jyrki Laurikainen

Satu Sahlstedt
ja Elina Mäkelä

*Vuoden 2016 Rakennuttajapäivillä aiheita olivat muun muassa rakennusten digipotentiaali ja allianssi toteutusmallina. Tapahtuma järjestettiin Aulangolla yhteistyössä Kiinkon kanssa.
Kuva: Kuvahovi*

RAKLIn Keski-Suomen aluetoimikunta ja Rakennusteollisuus RT järjestivät tammikuussa seminaariin, jossa kuultiin ajankohtaisista hankkeista ja keskusteltiin näiden alueelle tuomasta vetovoimasta.

RAKLIn, GBC Finlandin ja ympäristöministeriön kolmatta kertaa järjestetyssä kestävän aluesuunnittelun yhteisseminaarissa kuultiin lokakuussa hyviä esimerkkejä eri kaupungeista ja vaihdettiin kokemuksia työkaluista.

Antti Irjala, Jessica Karhu ja Mikko Nousiainen

Katja Soini, Aija Tasa, Jaana Nevalainen, Marika Latvala ja Erkki Aalto

Asuinalueiden kehittämisohjelma kokosi lähiöammattilaiset marraskuussa seminaariin, jonka ympäristöministeriö järjesti yhteistyössä RAKLIn ja Vahasen kanssa.

Maankäytön sujuvuutta käsitelleessä seminaarissa kuultiin marraskuussa asiaa kaavoituksesta ja sen toimintatapojen kehittymisestä sekä asiaa asiakaslähtöisestä suunnittelusta. Tilaisuus päättyi pääkaupunkiseudun kaupunkisuunnittelulautakuntien jäsenten paneelikeskusteluun, johon osallistuivat Leena Romppainen Vantaalta, Kirsi Louhelainen Espoosta ja Osmo Soininvaara Helsingistä.

LCI-päivä kokosi kiinteistö- ja rakentamisan alan joukot lean-ajattelun äärelle 8.12.2016. Tilaisuus tarjosi eväitä kehittää johtamista, innostaa ja motivoida ihmisiä sekä edistää asennemuutosta. Seminaarin järjesti LCI Finland tiiviissä yhteistyössä RAKLIn kanssa.

Ministeri Kimmo Tiilikaisen videotervehdys kuultiin marraskuussa Asunto-osuuskuntaselvityksen julkistamistilaisuudessa.

Vuoden rakennuttaja 2016: Pirjo Honkaniemi on rakennuttamisen kehittäjä

PIRJO HONKANIEMI VALITTIIN vuoden 2016 rakennuttajaksi. Hän on vuosien ajan tehnyt työtä rakennuttamisen kehittämiseksi ja innostanut uransa aikana koulutusten kautta lukemattomia alan ammattilaisia. Hän on levittänyt tietoa rakennuttamisesta ja elänyt ajassa tuoden verkostojensa kautta esille uusia kehittämisen menetelmiä ja osajia.

Pirjo Honkaniemi on edistänyt rakennuttamisen koulutusta pitkällä urallaan erityisesti RAP- ja RAPS-koulutusten kautta. Rakennuttamisen keskeisimmän tapahtuman, Rakennuttajapäivien, järjestämisessä hän oli mukana 25 kertaa.

Kymmenen uutta sertifioidua kiinteistöjohtajaa

KYMMENEN UUTTA KIINTEISTÖALAN ASIANTUNTIJAA sai sertifioidun kiinteistöjohtajan arvonimen Kiinteistöalan vuosiseminaarissa 3.11.2016. Sertifiointi on osoitus monipuolisesta osaamisesta ja kokemuksesta kiinteistöjohtamisen alueelta. ”Muutostahti on kiihtyvää, ja tämä edellyttää yhä ammattimaisempaa otetta kaikilta kiinteistöalalla toimivilta. Sertifioidut kiinteistöjohtajat ovat rautaisia ammattilaisia, joita alan yrityksissä arvostetaan korkealle”, sanoi sertifiointiryhmän puheenjohtaja *Niina Rajakoski* Ilmariselta. Sertifikaatin saivat: *Päivi Jokinen, Elisa Loitto, Mikko Niskanen, Kari Ponkilainen, Juha Ranta, Joona Reunanen, Tuija Schmidt, Leea Tolvas, Erkki Tommila ja Jessica Örn.*

Kuvat: Kuvahovi

RAKLI:n uudet jäsenet 2016

RAKLI:n liittyi vuonna 2016 kaksitoista uutta jäsentä, jotka on lueteltu liittymisjärjestyksessä:

- *Onvest Oy* (Käyttäjä-omistaja)
- *Carlyle Group* (kiinteistöt Suomessa, Sijoitus)
- *Ailecon Oy* (Rakennuttamisen ja toimitilajohdon palvelut)
- *Kiinteistö Oy Kangasalan Pikonlinna* (Kiinteistöosakeyhtiö)
- *Pohjois-Savon Sairaanhoidopiirin kuntayhtymä* (Käyttäjä-omistaja)
- *Lyy-Invest Oy* (Kiinteistöosakeyhtiö)
- *Aboa Vetus Asunnot Oy* (Kiinteistöosakeyhtiö)
- *EcoReal Oy* (Rakennuttamisen ja toimitilajohdon palvelut)
- *Primus-Kodit Oy* (Asunto)
- *Joensuun Tiedepuisto* (Sijoitus)
- *Hemfosa Finland* (Sijoitus)
- *Lidl Suomi Ky* (Käyttäjä-omistaja)

Tilaa muuttuville tarpeille

Selvitys: Asunto-osuuskunnat kiinnostavat ja arveluttavat

SUOMESSA VÄHÄN KÄYTETTY asunto-osuuskuntamalli voisi tuoda uusia vaihtoehtoja asuntomarkkinoille, kun haetaan ratkaisuja kohtuuhintaiseen asumiseen kasvukeskuksissa. Pellervon taloustutkimuksen PTT:n RAKLille toteuttamassa selvityksessä tutkittiin kattavasti reunaehtoja uudelle asunto-osuuskuntamallille, joka monipuolistaisi asumisen vaihtoehtoja olemassa olevien rinnalla. Lisäksi se toimi keskustelunavauksena hyvän asumisen kehittämiselle.

Joulukuussa 2016 julkistetussa selvityksessä kartoitettiin kansainvälisiä kokemuksia asunto-osuuskunnista sekä asunto-osuuskuntiin liittyviä tarpeita ja mahdollisuuksia Suomessa. Niiden perusteella laadittiin ehdotus uudentyyppiseksi asunto-osuuskuntamalliksi.

Mallia voitaisiin hyödyntää olemassa olevien asumismallien kehittämisessä, ja osuustoiminnalliset organisaatiot, kuten osuuskaupat, voisivat toimialaluokkien kautta toteuttaa osuuskuntamuotoista asumista. Periaatteessa jokin taho voisi myös perustaa kokonaan uuden asunto-osuuskuntaorganisaation ja -verkon.

RAKLI nosti esiin kuntavaaliteemoja

KEVÄÄN 2017 KUNTAVAALIT käydään hieman poikkeuksellisessa tilanteessa, koska tulevan valtuustokauden aikana kuntien tehtäväkenttä muuttuu merkittävästi. Sote-uudistuksen jälkeen kunnat keskittyvät kolmeen tehtävään: kehitykseen, koulutukseen ja kaavoitukseen. Teknisen alan merkitys kunnan toiminnassa siis korostuu, ja tähän liittyen RAKLI nosti vaalikeskusteluun kolme pääteemaa.

Rakennetun ympäristön kehittämisen merkitys kuntien tehtäväkentässä kasvaa huomattavasti

1. Ehdokkaiden kiinnostus rakennettua ympäristöä ja sen kehittämistä kohtaan tärkeää
2. Rakennetun ympäristön toimivuus on kunnasta itsestään kiinni

Kaupungistuminen muuttaa tarpeita nopeasti

1. Kasvun hallinta: palvelut, infrastruktuuri, asuntotarve, asuinalueiden kehittäminen
2. Mahdollistava sääntely: erityisesti kaavoitus
3. Sujuva julkinen-yksityinen-yhteistyö

Kiinteistöjen omistaminen ja ylläpito ammattimaistuu

1. Investointitarve rakennetun ympäristön kehittämiseen
2. Ylläpidon haasteet sekä kiinteistöjen että infrastruktuurin osalta: korjausvelka, kosteusongelmat
3. Rakennusten teknistyminen
4. Pitkäjänteinen tilajohtaminen kehittyvillä ja hiipuvilla paikkakunnilla
5. Kiinteän omaisuuden yksityistämisen tarjoamat mahdollisuudet

JOHTORYHMÄ

Toimitila suorituskkyä ja hyvinvointia edistävänä palveluna

Toimitilat-johtoryhmä kokoontui vuonna 2016 viisi kertaa. Keskeisiä teemoja johtoryhmän kokouksissa olivat: toimitila organisaation suorituskkyä ja työntekijöiden hyvinvointia edistävänä palveluna, digitalisaation tarjoamien mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen sekä käyttötarkoituksenmuutosten toteuttamisen edistäminen erityisesti toimistokiinteistöissä. Kokouksissa käsiteltiin muun muassa sitä, miten kaupunginosatarkasteluissa voidaan ottaa huomioon muuttuvia tarpeita ja kokeilukulttuurin edistämistä kiinteistöliiketoiminnassa.

Ratapiha-alueiden ja asemakeskusten kehittäminen

Ratapiha-alueiden maankäytön tehostamiselle on tarvetta eri puolilla Suomea ja kehittämishankkeita on käynnissä liki parikymmentä. Ratapiha-alueet sijaitsevat yleensä keskellä kaupunkirakennetta ja jakavat kaupungin kahtia. Niiden maankäyttöön kohdistuvat tarpeet ovat muuttuneet radikaalisti.

Lähtökohdat kehittämiselle ovat eri kaupungeissa samat, vaikka kohteet sinänsä ovatkin uniikkeja. Yhteisten toimintamallien linjaamiseksi Liikennevirasto ja Senaatti-kiinteistöt tilasivat keväällä 2016 RAKLilta klinikan, jolla ne yhdessä VR-Yhtymä Oy:n sekä suurimpien kaupunkien edustajien kanssa kokosivat ratapiha-alueiden ja asemanseutujen kehittämiseen liittyviä kokemuksia sekä tunnistivat parhaita käytäntöjä. Klinikkan vastuullinen vetäjä oli *Mikko Nousiainen*.

Matkakeskus Turkuun

Turun asemanseutua uudistetaan vuoteen 2025 mennessä. Kehitteillä on laajat palvelut tarjoava matkakeskus, joka toimii liikenteen solmukohtana. Ennen toteutuskilpailun käynnistymistä oli aika ideoida porukalla keskuksen konseptia ja sitä, miten hankkeessa kannattaisi edetä ja vaihtaa ajatuksia mahdollisista toteutusvaihtoehdoista.

Kehittämistä tehtiin RAKLIN klinikalla, jonka tilaajat olivat Turun kaupunki, Liikennevirasto, Senaatti-kiinteistöt ja VR-Yhtymä. Työ polkaistiin käyntiin Turussa maaliskuussa järjestetyllä seminaarilla. Työpajoja järjestettiin neljä ja tulosseminaari oli kesäkuussa 2016. Klinikkan vastuullinen vetäjä oli *Mikko Nousiainen*.

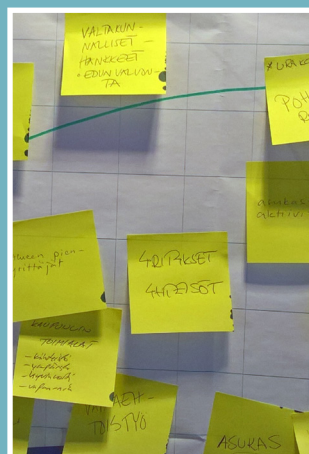
Turussa intoa asuinalueiden uudistamiseen

Innostus oli käsin kosketeltava, kun lähiöiden kehittämisestä kiinnostuneet kokoontuivat kesäkuussa Turkuun vetämään yhteen Elinvoimaa lähiöihin -klinikkan tuloksia. RAKLIN järjestämissä työpajoissa rakennettiin malli, jonka avulla asuinalueen uudistaminen etenee johdonmukaisesti kohti haluttua lopputulosta.

Kehittämistarpeet ovat erittäin merkittäviä, kun lähiöt ikääntyvät ja kaupungistuminen kiihtyy, joten kokemusten vaihtaminen ja parhaiden käytäntöjen jakaminen on tärkeää. Pilottialueena klinikalla oli Pansio-Perho, jonka uudistamiseen sovelletaan niin sanottua Turun mallia. Klinikkan vastuullinen vetäjä oli *Erkki Aalto*.

Pekka Petäjäniemi

Tietotyön suorituskyky -klinikalta mittaamisen viitekehys

Tietotyö ja työympäristöt ovat suuressa muutoksessa. Hyvin johdettuina tilat, työkalut sekä työ- ja toimintatavat tukevat paremmin ihmisten hyvinvointia ja ydintoiminnan suorituskykyä. Tämä edellyttää organisaatioissa strategista kokonaisajattelua ja tukitoimintojen tiivistä yhteistyötä.

RAKLI ja Senaatti-kiinteistöt kokosivat strategisen työympäristöjohtamisen osajat klinikalle, jolla kehitettiin tapoja löytää yhteys työympäristöratkaisujen ja työn tulosten välillä. Klinikon tulokset julkistettiin toukokuussa 2016. Klinikon vastuullinen vetäjä oli *Mikko Östring*.

Työympäristöjen muutoksesta vasta murto-osa nähty

RAKLI käynnisti joulukuussa 2016 Työympäristömuutosten johtaminen ja viestintä -klinikon, jonka työpajoihin kokoontuvat työympäristökehittämisen ammattilaiset paristakymmenestä organisaatiosta. Klinikon tuloksena syntyy koonti parhaista muutoksen johtamiskäytännöistä ja työympäristöcaseista.

Maailman muutos on nopeaa ja teollisen yhteiskunnan tarpeisiin syntyneistä toimitiloista on aika ajanut auttamattomasti ohi. Tämä yhdistettynä työn tekemisen tapojen muutokseen ja paikkariippumattomuuteen on johtanut tilanteeseen, jossa yhä useammat organisaatiot hakeutuvat niin sanottuihin monitilatoimistoihin. Klinikalla vaihdetaan kokemuksia ja kehitetään toimintamalleja. Klinikon vastuullinen vetäjä on *Mikko Östring*.

RAKLI mukana kehittämässä uusia pysäköintikonsepteja

Sujuva liikkuminen ja pysäköinti ovat keskeisiä kokonaisuuksia kaupunkilaisten hyvin toimivassa arjessa.

RAKLI toteutti syksyn aikana älykkääseen alueelliseen pysäköintiin liittyneen riihen yhdessä Vantaan kaupungin kanssa. Iihessä pureuduttiin nopeasti kehittyvän Aviapoliksen kaupunginosan tulevaisuuden pysäköintiratkaisuihin. Keskeisiä tuloksia olivat kaupungin keskeinen roolin välttämättömyys sekä riittävän, toiminnallisuuden takaavan kokonaisuuden varmistaminen ja yhtiömallin soveltaminen toteutuksessa.

Tilaa mahdollistavalla sääntelyllä

RAKLI aktiivinen lähes nollaenergiarakentamisen säädösten valmistelussa

LÄHES NOLLAENERGIARAKENTAMISEN SÄÄDÖSTEN valmistelu teetti paljon työtä vuonna 2016. Keskeinen tavoite oli saada vähimmäisvaatimukset käytännön kannalta kestävälle tasolle. RAKLI painotti sitä, että vaadittujen ratkaisujen tulee olla toimintavarmoja ja terveyden kannalta turvallisia. Merkittävä tavoite oli myös liian yksityiskohtaisen sääntelyn välttäminen. Säädöstyön onnistuminen riippuu vuonna 2017 valmistuvista asetuksista.

Ympäristöministeriön säädösvalmisteluhankkeeseen osallistuivat kehitysjohtaja *Erkki Aalto* sekä tekniset johtajat *Ilpo Peltonen* ja *Mikko Somersalmi*.

Kaavoituksen ja rakentamisen lupakäytäntöjä yritettiin sujuvoittaa

KIINTEISTÖ- JA RAKENTAMISALAN SÄÄNTELYN KEVENTÄMISEN osalta Kodotukset kohdistuivat ympäristöministeriön työryhmään, jonka tehtävänä oli sujuvoittaa kaavoituksen ja rakentamisen lupakäytäntöjä hallitusohjelman lupauksen mukaisesti. RAKLia ryhmässä edusti lakimies *Johanna Aho*. Pyrkimys norminpurkuun oli työryhmässä hyvä, mutta järeiden keinojen sijaan sen antama esitys muutoksista maankäyttö- ja rakennuslakiin puuttui kuitenkin liikaa yksityiskohtia.

Asemakaavoituksen osalta RAKLI totesi lausunnossaan, että liian yksityiskohtaisista määräyksistä pitää päästä eroon, koska niistä aiheutuu tarpeettomia kustannuksia ja poikkeamistarpeita, mikä syö resursseja.

Kaupan näkökulmasta on hyvä, jos suuryksikkörajaa nostetaan hallituksen esityksen mukaisesti 4000 kerrosneliometriin, mikä edistää kilpailua ja tonttimarkkinoiden tehokkuutta. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoituksen rajaaminen keskusta-alueiden ulkopuolelle keventää sääntelyä muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla, jossa mitoitusta ei aikaisemminkaan ole ollut käytössä.

Hallitusohjelman hengessä RAKLI vaati, että kaavaprosessin uudistaminen aloitetaan välittömästi. Nopeuden lisäämiseksi pitää prosessiin asettaa määrittäjä ja kaavajärjestelmä ja -hierarkiat sekä kaavojen sisältövaatimukset on arvioitava puhtaalta pöydältä.

Tilaa elämälle -blogissa julkaistiin seuraavat lähes nollaenergiarakentamista käsitelleet tekstit:

- *Ei yritetä tehdä kaikista rakennuksista formuloita*
- *Lähes nollaenergiäsäädösluonnosten ilmanvaihtoperiaate sisältää terveystriskejä*
- *Uusia lääkkeitä on hyvä kokeilla ennen kuin niitä määrätään kaikille*
- *Valmisteilla olevissa lähes nollaenergiarakentamisen säädöksissä on vielä kipupisteitä*

Lausunnot ja kuulemiset

RAKLI ANTOI YHTEENSÄ 21 LAUSUNTOA vuonna 2016. Ne jakautuivat eri tahoille seuraavasti: ympäristöministeriö 10, eduskunnan ympäristövaliokunta 4, valtiovarainministeriö 2, valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaos 1, liikenne- ja viestintäministeriö 1, työ- ja elinkeinoministeriö 1, Helsingin kaupunki 1, Tampereen kaupunki 1 ja Verohallinto 1.

Eduskunnassa raklilaiset olivat kuultavina seuraavista aiheista:

- valtion talousarvioesitys, johtaja *Aija Tasa*
- yleishyödyllisyyslainsäädännön muutos, johtaja *Aija Tasa*
- kiinteistöveron lisäkorotus, lakimies *Johanna Aho*
- lähes nollaenergiarakentaminen, kehitysjohtaja *Erkki Aalto*

JOHTORYHMÄT

Vilkas asuntopoliittinen vuosi

Asunnot-johtoryhmässä käsiteltiin vuonna 2016 useita lainsäädäntöhankkeita ja lausuntoja, muun muassa yleishyödyllisyyslainsäädännön muuttamista, lyhyttä korkotukimallia, asumisoikeuslainsäädännön uudistamista, erityisryhmien investointiavustuslain muuttamista, esteettömyyttä, valtion talousarviota vuodelle 2017, tulorajoja sekä arviomuitiota postilain muuttamiseksi. Kokouksissa kuultiin alustuksia muun muassa omakustannusvuokran määräytymisestä, hallituksen asuntopoliitikasta, KIRA-digistä sekä asuntorahoituksen uusista muodoista. Aija Tasa oli mukana yhteishallintolain ja Johanna Aho huoneenvuokralain toimivuuden arvioinnissa.

Kaavoituksen kustannusvaikutukset keskustelussa

Yhdyskunta ja infra -johtoryhmä jatkoi työtä maankäytönsuunnittelun ja kaavoitusmääräysten kustannusvaikutusten läpinäkyvyyden parantamiseksi. Esiin nousi muun muassa se, että eri osapuolet ymmärtävät kustannustietoisuudella hieman eri asioita. Toisille se tarkoittaa kaavataloutta, yksille projekti- ja kolmansille elinkaarikustannuksia. Myös kustannus-laatu-tasapaino keskustelutti johtoryhmää ja aiheen tiimoilta järjestettyjen tilaisuuksien osallistujia. Kustannusvaikutusten lisäksi vuoden aikana käytiin keskustelua yhteiskuntainfran omistamisen erilaisista malleista sekä eri hankintatapojen taloudellisista vaikutuksista.

Kaavamääräysten kustannusvaikutuksia ymmärretään yhä paremmin

RAKLI SELVITTI julkisten ja yksityisten kiinteistö- ja rakentamisan toimijoiden näkemyksiä siitä, miten kustannustietoisuus on kaavoituksessa kehittynyt viimeisen vuoden aikana, ja mikä on ollut RAKLIN vuonna 2015 aiheesta julkaiseman selvityksen vaikutus. Lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että muutosta on tapahtunut melko paljon tai merkittävästi.

Kaava- ja vastaavien määräysten tarkasteleminen panos-tuotos- ja laatu-näkökulmista on yksi niistä keinoista, joilla rakentamisen hintaa voidaan alentaa. Kustannuskeskustelun kehitystä käsittelee kyselyyn vastasi laaja joukko rakennuttajia, kiinteistönomistajia ja sijoittajia, kaavoittajia sekä urakoitsijoita.

RAKLIN kysely sai vastaajilta kiitosta muun muassa konkretiasta ja käytännön laskentaesimerkeistä sekä puolueettomuudesta. Juho Lumme, Jouni Lindberg, Petri Roininen ja Anssi Salonen puhuivat kustannusteemasta pidetyssä seminaarissa.

Tilaa laadulle ja tuottavuudelle

Rakentamisen laatua parannetaan kokemuksia jakamalla

KIINTEISTÖ- JA RAKENTAMISALAN JÄRJESTÖT PARANTAVAT määrätietoisesti rakentamisen laatua yhdessä jäsentensä kanssa. Paremman laadun puolesta -yhteishanke käynnistettiin pilottihankkeiden esittäytymisellä 23.8.2016 järjestetyssä kick off -tilaisuudessa. Kuivaketjun hallinta, hankintaketju laadunvarmistuksen työkaluna sekä moitteeton vastaanotto ovat kehittämisteemoja, joihin pilottityömailla etsitään parhaita toimintatapoja.

Yhteisvastuu-urakoiden RT-korttia valmisteltiin

YHTEISTOIMINTAURAKOIDEN SOPIMUSLOMAKETYÖ oli käynnissä vuoden 2016 ajan ja luonnosten ennakointiin valmistuvan keväällä 2017. Työryhmä kuvasi yhteiset suomalaiset käsitteet, allianssimallin toteutusmuotona ja laati vakioidut sopimusohjeet. Ensimmäisessä vaiheessa ohjeet tehtiin puhtaalle allianssille ja sen jälkeen kartoitetaan tarvetta tehdä malleja muihin yhteistoimintaurakoihin. Tavoitteena on selkeyttää sopimuskokonaisuutta, määritellä allianssisopimuksen pääperiaatteet ja laatia sopimusmallin täyttöohje.

Sopimuslomakkeita päivitettiin

SOPIMUSLOMAKKEET, ELI RT-KORTIT, ovat yksi RAKLIN toiminnan tuloksista. Lomakkeet ja mallit auttavat rakennuttajia tekemään laadukasta työtä ja niissä tuodaan esille yhdessä sovittuja käytäntöjä. Korteissa oli ilmennyt uudistustarpeita ja vuonna 2016 RAKLI kartoitti yhdessä Rakennustiedon kanssa, mitkä kortit pitää päivittää. Varsinainen työ tehtiin Rakennuttaminen-toimikunnan jäsenten kanssa. Ulkoasukorjauksia kaipaivat esimerkiksi pöytäkirjamallit. Pieniä korjauksia tehtiin muun muassa urakasopimusmalleihin ja laajempia urakkaohjelmamalliin. RAKLIN toimistosta työhön osallistui projekti-insinööri *Marika Latvala*.

Korjausrakentamiseen yhtenäiset laatuvaatimukset

LOPPUVUODESTA 2016 JULKAISTU ”KorjausRYL: Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset - Esiselvitykset ja purkamisen” antaa laatuvaatimukset korjaushankkeen alussa tehtäville kuntotutkimuksille ja -arvioille sekä purkamiselle. KorjausRYL-sarja täydentyy vuoden 2017 aikana muun muassa julkisivuja koskevalla osalla. Luvassa on myös mallit ja lomakkeet purkutyöselostukselle ja esiselvitysten tilaamiseen. RAKL:sta valmistelutyöhön osallistui projektipäällikkö *Juho Kess*.

IPT-hankkeet tukevat integroituja projektitoteutusten käyttöä

ALAN TUOTTAVUUDEN EDISTÄMINEN hyvien käytäntöjen jakamisen ja yhteistyökulttuurin lisäämisen kautta sekä asiakkaan kokeman arvon parantaminen on yksi RAKLIn tärkeimmistä tavoitteista. Yhä useampi vaativa rakennushanke toteutetaan jo integroituna projektitoteutuksena. Toimintatapoja kehittävän IPT-hankkeen ensimmäinen vaihe päättyi tuloseminaariin helmikuussa 2017 ja toisen

vaiheen valmistelu käynnistyi loppuvuodesta 2016. Ensimmäisessä vaiheessa tietotaitoa kasvatettiin ja kokemuksia vaihdettiin 13 julkisessa hankkeessa. Toisessa vaiheessa oppeja on tarkoitus soveltaa ja toimintamalleja kehittää edelleen myös yksityisten rakennuttajien kohteissa. Kokonaisoptimoituihin hanketoteutuksiin tähtääviä kehityshankkeita vetää Vison Alliance Partners yhteistyössä RAKLIn kanssa.

Toimintamalleja uudistava LCI Finland rekisteröidyksi yhdistykseksi

LEAN CONSTRUCTION FINLAND RY EDISTÄÄ LEAN-FILOSOFIAN soveltamista ja käyttöönottoa rakennetun ympäristön kehittämisessä, suunnittelussa ja palveluissa. Yhdistyksen rekisteröinti lokakuussa 2016 virallisti RAKLIn, Rakennusteollisuus RT:n, Oulun yliopiston ja Vison Oy:n sekä LCI USA:n vuonna 2008 aloittaman yhteistoiminnan.

”Rakentamisessa on käynnissä mielenkiintoinen kulttuurin muutos. Alan kärki tavoittelee nyt tosissaan asiakaslähtöisyyden ja tuottavuuden lisäämistä digitalisoinnin ja integroinnin keinoin. LCI Finland on jo vakiinnuttanut asemansa, minkä vuoksi yhdistyksen rekisteröiminen on luonteva jatkumo LCI-verkoston kasvamiselle”, sanoi hallituksen puheenjohtajaksi valittu RAKLIn toimitusjohtaja *Jyrki Laurikainen*.

TOIMIKUNTA

Rakennuttamisessa painottuu laadun johtaminen

Rakennuttaminen-toimikunnassa käsiteltiin vuonna 2016 rakennushankkeiden laadunhallintaa ja prosesseja muun muassa liittojen yhteisten laatupilottihankkeiden sekä käyttäjä mukana rakennushankkeissa -teeman kautta. Lisäksi toimikuntaa puhututti mahdollistavan sääntelyn ja säädösympäristön muuttuminen. Eesillä olivat maankäyttö- ja rakennuslain kehitysehdotukset, kaavamuutosten joustavoittaminen, RAKLIn rakennusmääräysten keventämisen TOP10 -lista ja lähes nollaenergiarakentamisen säädökset.

Asuntorakentaminen Suomessa kalliimpaa kuin Itävallassa

Kustannuserot Suomen ja Itävallan asuinkerrostalokohteissa – FIAT -klinikalla kahden maan edustajat tunnistivat yhteistyössä kustannuserot ja pohtivat syitä niihin. Klinikkan tavoitteena oli selvittää kustannuserot sekä tunnistaa niiden keskeiset syyt.

Hankkeessa vertailtiin tila- ja rakenneratkaisuja, rakentamisprosessia, rakentamisen ohjausta ja energiatehokkuutta sekä säädösten vaikutuksia. Projektin tulokset luovat pohjaa edistää edullisempaa ja paremmin asuka-
kaan maksukykyä vastaavaa asuntotarjontaa.

Vertailukohteeksi valittiin Steiermarkin osavaltion alue, joka on Uudenmaan kokoinen ja olosuhteiltaan suunnilleen Suomen kaltainen. Itävalta valikoitui mukaan hankkeeseen, koska asuminen on siellä edullisempaa kuin Suomessa.

RAKLIn klinikka apuna Olympiastadionin perusparannuksen hankinnassa

Stadion-klinikalla selvitettiin Olympiastadionin perusparannushankkeen edullisin toteutusmuoto sekä hankittiin perusparannuksen urakka tai urakat. Klinikka toteutettiin yhdessä tilaajan, RAKLIn, Indepro Oy:n ja Vison Alliance Partners Oy:n kanssa. Klinikkan tilaaja oli hankkeen rakennuttajana toimiva HKR-Rakennuttaja.

Hankintamuotoa valmisteleviin työpajoihin kutsuttiin mukaan tilaajan ja rakennuttajan edustajia, hankkeen suunnittelijoita sekä muita kokeneita julkisen sektorin rakennuttajia. Hankintamenettelyyn kuului työpajoihin osallistuivat tarjoavien urakoitsijoiden nimeämät henkilöt.

Tilaa uudistumiselle ja digitalisaatiolle

KIRA-digi lähti lentoon

KIINTEISTÖ- JA RAKENTAMISALAN UUDISTUMISTA JA DIGITALISAATIOTA EDISTÄVÄ KIRA-digi-hanke käynnistyi syyskuussa 2016. Alkuvuoden aikana RAKLI:n toimitusjohtaja *Jyrki Laurikainen* ja kehitysjohtaja *Erkki Aalto* tekivät yhdessä Kiinteistö- ja rakentamisfoorumin kanssa paljon työtä sen eteen, että ala pääsi mukaan hallituksen kärkihankeperheeseen.

KIRA-digiä vetäväksi digipäälliköksi valittiin *Teemu Lehtinen*. Ensimmäiset rahoitusta saaneet kokeiluhankkeet julkaistiin joulukuussa ja myös hankkeen puitteissa kehitettäviä tiedonhallinta- ja lainsäädäntötarpeita alettiin kartoittaa ennen vuodenvaihdetta.

ReCoTech ylitti odotukset – startupeissa on imua

KIINTEISTÖ- JA RAKENTAMISALA SAI OMAN SLUSH SIDE EVENTINSÄ, RECOTECHIN. Messukeskuksen kupeeseen kokoontui marraskuussa 2016 liki kolmesataa ihmistä, jotka olivat kiinnostuneita startupien alalle tarjoamista uusista palveluista.

Tapahtumassa kuultiin herätteleviä puheenvuoroja siitä, millaista yhteistyötä pienet ja suuret yritykset voisivat tehdä. Päivän energisimpiä osuuksia olivat speed meetit, jotka tarjosivat startupeille tilaisuuden esitellä ratkaisujaan suoraan kiinteistö- ja rakentamisalan huipuille. Tapahtuman järjestivät RAKLI, Green Building Council Finland, HESA-SAFA ja Newsec.

TOIMIKUNTA

Rakennusten käyttö uudistuu digitalisaation avulla

Käyttö ja ylläpito -toimikunta tarkasteli digitalisaatiota erityisesti sisäolosuhteiden ja rakennusten käytön näkökulmasta. Toimikunta valmisti hanketta kiinteistöjen energiatietojen saamiseksi yhteiseen tietoväylään. Hanke käynnistyy KIRA-digi-hankkeenä vuonna 2017. Tarkastelussa oli myös käytön ja ylläpidon osaamistarpeet ja koulutus sekä kansainväliset käytännöt ja kustannukset.

Tilaa ammattimaiselle kiinteistöomistukselle

Kiinteistö- ja rakennusalan uusi sanasto

KAKSIVUOTINEN HANKE KIINTEISTÖ- JA RAKENNUSALAN SANASTON LAATIMISEKSI päättyi syksyllä 2016. Sanastoa laadittiin työryhmässä, joka koostui kiinteistö- ja rakennusalan sekä sanastotyön asiantuntijoista. RAKLla edusti projektipäällikkö Juho Kess.

Sanasto sisältää 113 keskeiseksi tunnistettua käsitettä, jotka on määritelty ja joille on annettu suomenkieliset termisuositukset sekä näille englannin- ja ruotsinkieliset vastineet. Sanaston kohderyhmänä ovat erityisesti kiinteistö- ja rakennusalan toimijat ja se laajentaa aikaisemmin julkaistun Kiinteistöliike-toiminnan sanaston suosituksia.

Rakennuttamisessa ja kiinteistökaupoissa ennätysten vuosi

RAKLI JULKAISI SUHDANNEKATSAUKSET MAALIS- JA LOKAKUUSSA. RAKLIn tekninen johtaja osallistui myös valtiovarainministeriön Rakentamisen suhdanneryhmän työhön vieden sinne rakennuttajien ja sijoittajien näkemyksiä sekä kartoittaen taustatietoa RAKLIn omiin katsauksiin.

RAKLIn kiinteistö- ja rakentamismarkkinoita sijoittajien ja rakennuttajien näkökulmasta tarkastelevat suhdannetiedotteet olivat vuonna 2016 monilta osin positiivista luettavaa. Kysyntä kasvoi kehittyvillä kaupunkiseuduilla, ja erityisesti asuinkerrostalojen rakentaminen oli ennätysvilkasta. Myös julkisia liikenneyhteyksiä parantavia infrahankkeita oli paljon käynnissä ja kehitysvaiheessa.

Kiinteistömarkkinoillakin oli erittäin vilkasta ja kauppvoja tehtiin ennätysmäärä. Erityisesti asuntoportfolioiden suosio nousi sijoittajien keskuudessa ja myös liiketilahankkeita käynnistettiin useita. Toimistomarkkinoilla oli edelleen haasteita vajaakäytön lisääntyessä ja vuokrien ollessa lievässä laskussa.

TOIMIKUNTA

Kiinteistösijoittamisen toimintaympäristö murroksessa

Kiinteistökaupoissa nähtiin ennätysvuosi. Kansainväliset sijoittajat kiinnostuivat erityisesti suomalaisista vuokra-asunnoista. Kiinteistösijoittamisen kansainvälistymisen myötä toimikunta keskittyi toimintaympäristön muutoksien seuraamiseen ja niihin vaikuttamiseen. Markkinan ammattimaistumista edistettiin uusien trendien esittelyn ja kokemusten jakamisen avulla.

Toimikunta käsitteli myös laajempia trendejä, kuten digitalisatiota ja kaupungistumista siitä näkökulmasta, miten kiinteistön arvo muodostuu ja miten erilaiset ympäristön kehitystoimet tai digitaaliset ansaintamallit vaikuttavat tulevaisuudessa. Keskustelua käytiin lisäksi siitä, millaisia mahdollisuuksia uudentuloille toimijoille ja toimintastrategioille nämä muutokset tuovat.

Hallinto

Talous

RAKLIN TALOUSTILANNE oli vuonna 2016 vakaa. Sijoitustoiminnan tuotot olivat hyvät, henkilöstökulut alittuivat suunnitellusta henkilövaihdosten vuoksi ja klinikoissa toteutui budjetoitua suurempi läpilaskutus.

RAKLI tuki kiinteistöalan tutkimusta

RAKLI MYÖNSI vuonna 2016 kaksi apurahaa kiinteistöliiketoiminnan tutkimukseen. Apurahat saivat *Tuomas Raikamo* ja *Lauri Pulkka*.

Raikamon lopputyön aihe on Aluesuunnittelukokonaisuuden malli, painopisteenä kiinteistörahasto aluesuunnittelun rahoitusmallina. Pulkka puolestaan tutki kaupakeskusten ja kaupunkikeskustojen kehittämistä. Tuen peruste oli kansainvälisesti korkeatasoisen ja tärkeän kiinteistösijoittamisen tutkimuksen edistäminen.

RAKLI omistajaksi Suomen Tilaajavastuuseen

RAKLI LÄHTI OMISTAJAKSI Suomen Tilaajavastuuseen, koska ”On tärkeää, että kaikki kiinteistö- ja rakentamisaalla hoitavat yhteiskunnalliset velvoitteensa. RAKLI on tehnyt pitkään töitä harmaan talouden torjumiseksi ja liittyminen Tilaajavastuun omistajajoukkoon on luonteva jatkumo tälle työlle”, toimitusjohtaja *Jyrki Laurikainen* perusteli päätöstä.

RAKLI painottaa strategiassaan myös

uudistumista ja digitalisaatiota. Suomen Tilaajavastuu on edelläkävijä erilaisten sähköisten, hallinnollista työtä helpottavien palveluiden kehittämisessä. Yrityksen muut omistajat ovat Rakennusteollisuus RT ry, Talonrakennusteollisuus ry, Suomen Kiinteistöliitto ry, Sähkö- ja Teleurakoitsijaliitto STUL ry ja Rakentamisen Laatu RALA ry.

RAKLIn maaliskuun jäsentilaisuudessa käsiteltiin muun muassa Suomen Tilaajavastuun kehittämää palveluväylää, joka tarjoaa digitaaliset tiedot laajasti kiinteistö- ja rakentamisaalla käyttöön. Tilaisuudessa esiintyivät Lars Albäck, Erkki Aalto ja Teemu Lehtinen.

Henkilöstömuutokset

Anssi Salonen kiinteistösijoittamisen projektipäälliköksi

RAKL:n kiinteistösijoittamisen projektipäälliköksi valittiin huhtikuussa TkT *Anssi Salonen*. Hän vastaa toiminnon, siihen liittyvien jäsenpalvelujen ja kiinteistösijoittamisen toimintaympäristön kehittämisestä sekä toimii Sijoittaminen ja rahoitus -toimikunnan sihteerinä ja on toinen Yhdyskunta ja infra -johtoryhmän sihteeristä. Anssi on myös RAKL:n edustaja kiinteistösijoittamisen kansainvälisissä verkostoissa.

Mikko Somersalmi tekniseksi johtajaksi

RAKL:n teknisenä johtajana aloitti syyskuussa DI *Mikko Somersalmi*. Mikolla on monipuolinen kokemus muun muassa projektien johtamisesta, kiinteistövarainhoidosta, rakennuttamisesta ja energiatehokkuuden edistämisestä. RAKL:n teknisenä johtajana hän tekee yhteistyötä laajan verkoston kanssa ja vaikuttaa alan toimintaympäristöön.

Kimmo Kurunmäki yhdyskunta ja infra -toimialan johtajaksi

RAKL:n yhdyskunta ja infra toimialan johtajaksi valittiin joulukuussa TkT *Kimmo Kurunmäki*, joka aloitti tehtävässään tammikuussa 2017. Kimmolla on laajaa osaamista yhdyskuntasuunnittelusta. Ennen RAKL:n siirtymistään hän työskenteli Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymässä seutusuunnittelupäällikkönä, ja hän on myös ollut yli kymmenen vuoden ajan kaupunkitutkijana. Hallittu vastaaminen kaupungistumisen vaikutuksiin on keskeinen osa RAKL:n strategian Tilaa muuttuville tarpeille -painopistettä, ja tästä Kimmolla on paljon näkemyksiä. Hänellä on myös vankkaa asiantuntemusta liikennejärjestelmästä sekä ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta.

Lauri Lehtoruusu opiskelija-asumisen asiantuntijaksi

Opiskelija-asumisen asiantuntijaksi valittiin marraskuussa *Lauri Lehtoruusu*, jonka pääasiallinen tehtävä on Suomen Opiskelija-asunnot SOA ry:n asiamiehenä toimiminen. Hän aloitti tehtävässään 1.1.2017. Laurilla on kokemusta asumisen edistämisestä muun muassa SYL:n hallituksen asumisesta vastaavana jäsenenä sekä Aalto-yliopiston ylioppilaskunta AYY:n kampuskehityksen projektisihteerinä.

Rea Tanskanen toimistoassistentiksi

RAKL:n toimiston päivittäiset tukipalvelut ja hallinnollisia tehtäviä alkoi elokuussa hoitaa *Rea Tanskanen* pitkäaikaisen toimistosihteerin *Maritta Lindqvistin* jäätyä eläkkeelle. Rea vastaa muun muassa vastaanotto- ja puhelinpalvelusta, kokousjärjestelyistä sekä asiamiesyhdistysten hallinnollisista tehtävistä.

Luottamushenkilöt 2016

Hallitus 2016

Valittu vuosikokouksessa 9.3.2016, varajäsenet suluissa

Immonen Vesa, toimitusjohtaja, LähiTapiola Kiinteistövarainhoito Oy, puheenjohtaja

Heinonen Kai, kiinteistöjohtaja, Helsingin seurakuntayhtymä
(*Sievänen Mauno*, toimitusjohtaja, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy)

Hätälä Raimo, toimitusjohtaja, Sivakka-yhtymä Oy
(*Sormunen Hannu*, toimitusjohtaja, Mikalo Oy)

Jokinen Lea, liiketoimintajohtaja, Realia Management Oy
(*Jokela Maija*, toimitusjohtaja, Sweco PM Oy)

Kankainen Esa, toimitusjohtaja, Asuntosäätiö
(*Sipola Saku*, toimitusjohtaja, SATO Oyj)

Nieminen Jani, toimitusjohtaja, VVO-yhtymä Oyj
(*Savolainen Mika*, toimitusjohtaja, Avara Oy)

Petäjäniemi Pekka, johtaja, Liikennevirasto
(*Noukka Mirja*, ylijohaja, Liikennevirasto)

Pitkänen Antti, operatiivinen johtaja, Posti Kiinteistöt Oy
(*Tavastila Mikko*, Real Estate Asset Manager, Fortum Oyj)

Rytkönen Janne, toimitusjohtaja, EcoReal Oy
(*Rontu Juhani*, johtaja, Ruokakesko Kauppapaikat ja kauppiastoiminnot)

Sihvonen Eero, talousjohtaja, varatoimitusjohtaja, Citycon Oyj
(*Tanhuanpää Veli-Pekka*, liiketoimintajohtaja, Sponda Oyj)

Stauffer Jaakko, virastopäällikkö, Helsingin kaupungin kiinteistövirasto
(*Kankaala Kari*, johtaja, Tampereen kaupunki)

Suutarinen Petri, kiinteistöjohtaja, Keva
(*Tomperi Ilkka*, sijoitusjohtaja, Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma)

Talja Ari, toimitusjohtaja, Exilion Capital Oy
(*Lehtonen Jorma*, toimitusjohtaja, Logicor Oy)

Neuvottelukunta 2016

Valittu vuosikokouksessa 9.3.2016

Karjalainen Jyrki, kiinteistöjohtaja, Helsingin Osuuskauppa Elanto, puheenjohtaja
Hokkanen Torsti, kaupunkisuunnittelujohtaja, Espoon kaupunki, varapuheenjohtaja
Aimonen Tomi, kiinteistöjohtaja, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
Eerolainen Samuli, johtaja, UPM-Kymmene Oyj
Eriksson Esko, kiinteistöjohtaja, Jyväskylän Tilapalvelu
Hansson Henri, johtaja, Finavia Oyj
Hedvall Kaj, johtaja, Senaatti-kiinteistöt
Hollfast Thomas, General Manager Real Estate, Wärtsilä Oyj Abp Kiinteistöt
Hynynen Ossi, liiketoimintajohtaja, Sponda Oyj
Hyttinen Timo, toimitusjohtaja, Jyväskylän Vuokra-asunnot Oy
Inkinen Kari, toimitusjohtaja, Sponda Oyj
Jokelainen Juhani, toimitusjohtaja, Lahden Talot Oy
Kankaala Kari, johtaja, Tampereen kaupunki
Karjalainen Jukka, johtaja, Liikennevirasto
Keinänen Jyrki, toimitusjohtaja, A-Insinöörit Oy
Kivipelto Antti, ympäristöneuvos, Puolustusministeriö
Liukku Mika, Deputy of Group Workplace Management, Nordea Pankki Suomi Oyj
Louhenkilpi Kari, kiinteistöjohtaja, Nordea Henkivakuutus Suomi Oy
Marjamaa Sisko, toimitusjohtaja, Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto
Markkula Arne, aluepäällikkö, Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma
Marttila Ilkka, toimitusjohtaja, HUS-Kiinteistöt Oy
Maunula Markku, palvelupäällikkö, Suomen ympäristökeskus SYKE
Mäkiäho Markku, toimitusjohtaja, Pohjola Kiinteistösijoitus Oy
Mäkinen Ari, kiinteistöjohtaja, VR-Yhtymä Oy
Mäkinen Birgit, toimitusjohtaja, Kiinteistö Oy Pikipruukki Fastighets Ab
Nurminen Timo, Chairman of the Board, Catella Asset Management Oy
Olkinuora Juha, Vice President of Security & Workplace Resources, Nokia Oyj
Panhelainen Jari, toimialajohtaja, Senaatti-kiinteistöt
Peltomäki Pekka, toimitusjohtaja, Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy
Raitio Ville, Head of Segregated Property Mandates, Aberdeen Asset Management Finland Oy
Reen Juhani, toimitusjohtaja, Newsec Advice Oy
Saarinen Raimo K., virastopäällikkö, Helsingin kaupungin rakennusvirasto
Sarjo Jari, toimitusjohtaja, Senaatti-kiinteistöt
Sievänen Mauno, toimitusjohtaja, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy
Silverang Keith, toimitusjohtaja, Technopolis Oyj
Simunaniemi Veikko, toimitusjohtaja, Järvenpään Mestariasunnot Oy
Sotavalta Timo, kiinteistöjohtaja, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera
Stenius Timo, johtaja, Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo
Svanberg Tuomo, toimitusjohtaja, Kiinteistö Oy Itätuuli
Tomperi Ilkka, kiinteistöjohtaja, Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma
Toveri Maarit, toimitusjohtaja, AVAIN Asumisoikeus Oy
Turto Jouko, toimialajohtaja, Turun Kiinteistöliikelaitos
Valtter Kari, toimitusjohtaja, Ramboll CM Oy
Vehviläinen Antti, pääjohtaja, Liikennevirasto
Väisänen Rauno, luontopalvelujohtaja, Metsähallitus (31.8.2016 asti)

Työvaliokunta

Valittu hallituksen kokouksessa 7.4.2016

Immonen Vesa, toimitusjohtaja, LähiTapiola Kiinteistövarainhoito Oy, hallituksen puheenjohtaja

Rytkönen Janne, toimitusjohtaja, EcoReal Oy, varapuheenjohtaja (27.10.2016 alkaen)

Nieminen Jani, toimitusjohtaja, VVO-yhtymä Oyj

Petäjäniemi Pekka, johtaja, Liikennevirasto

Laurikainen Jyrki, toimitusjohtaja, RAKLI ry

Tasa Aija, Asunnot-toimialan johtaja, RAKLI ry, työvaliokunnan sihteeri

Vaalitoimikunta 2016

Valittu vuosikokouksessa 9.3.2016, varajäsenet suluissa

Inkinen Kari, toimitusjohtaja, Sponda Oyj, puheenjohtaja

(*Stenius Timo*, johtaja, Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo)

Aimonen Tomi, kiinteistöjohtaja, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen

(*Raitio Ville*, Head of Segregated Property Mandates, Aberdeen Asset Management Finland Oy)

Hjelt Erik, talousjohtaja, VVO-yhtymä Oyj

(*Hyttinen Timo*, toimitusjohtaja, Jyväskylän Vuokra-asunnot Oy)

Määttä Tapani, apulaisjohtaja, Liikennevirasto

(*Matikainen Jarkko*, johtaja, Finavia Oyj)

Panhelainen Jari, toimialajohtaja, Senaatti-kiinteistöt

(*Eerolainen Samuli*, johtaja, UPM-Kymmene Oyj)

Saarin Raimo K., kaupungininsinööri, Helsingin kaupungin rakennusvirasto

(*Turto Jouko*, toimialajohtaja, Turun Kiinteistöliikelaitos)

*RAKLI kokoaa yhteen kiinteistöalan ja rakennuttamisen
vastuulliset ammattilaiset. RAKLIN jäsenet varmistavat,
että Suomessa on tilaa hyvälle elämälle.*

www.rakli.fi